

ปัจจุบัน และอนาคตของหลักสูตรอุดมศึกษา

วิจิตร ศรีสอ้าน

๑ สภาพของ หลักสูตรอุดมศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบัน ทั้งในแง่คุณภาพและปริมาณ อาจารย์เห็นว่ามี ความเหมาะสมเพียงใด

– เรื่องของหลักสูตรอุดมศึกษาถ้าจะพูดตามขอบเขตของแผนการศึกษาแห่งชาติ ปี ๒๕๒๐ ก็คงจะต้องครอบคลุมทั้ง ระดับที่ต่ำกว่าปริญญาตรีแต่หลังมัธยมศึกษา ระดับปริญญาตรี และระดับบัณฑิตศึกษา ในระดับที่ต่ำกว่าปริญญาตรีส่วนมากจะเป็นหลักสูตรในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ที่เป็นอนุปริญญาตรง ๆ ก็มีอยู่ไม่มากนัก หลักสูตรระดับนี้มีลักษณะที่เป็น หลักสูตรวิชาชีพเฉพาะทางต่าง ๆ

ในระดับปริญญาตรีมีทั้งหลักสูตรแขนงวิชาการและ หลักสูตรแขนงวิชาชีพ หลักสูตรในแขนงวิชาการ

ได้แก่ หลักสูตรในกลุ่มมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ แขนงวิชาชีพก็มีวิชาชีพหลายวิชาชีพที่สังคมไทยเองถือว่าถ้าจะประกอบวิชาชีพเหล่านั้นก็ต้องมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี เช่น หลักสูตรทางด้านแพทยศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ บัญชี และสถาปัตยกรรมศาสตร์ เป็นต้น หลักสูตรเหล่านี้ถือเป็นหลักสูตรวิชาชีพ ถ้าจะมองในระดับปริญญาตรีในสองแนวนี้ ในปัจจุบันไม่ว่าจะมองในเชิงปริมาณหรือคุณภาพก็มีการเปิดสอนหลักสูตรต่าง ๆ อยู่มากเกือบจะเรียกว่าถ้าจะจำแนกกลุ่มวิชาของยูเนสโก (UNESCO) ที่เรียกว่า ISCED (International Standard Classification of Education) ก็มีอยู่เกือบจะครบถ้วนตามการจำแนกเมื่อพิจารณาเชิงปริมาณแต่ก็คงจะมี

อยู่บ้าง ในระดับปริญญาตรีบางสาขาวิชาที่เกิดจากวิทยาการก้าวหน้าในปัจจุบันและเรายังไม่ได้เปิดสอน เช่น วิชาทางด้านสารสนเทศศาสตร์ (information science) และวิศวกรรมพันธุศาสตร์ ถ้ามองจากปัจจุบัน ไปสูอนาคตก็จะเป็นวิทยาการแขนงที่สำคัญ เมืองไทยก็เริ่มต้นตัวเปิดสอนสาขาเหล่านี้ที่มากับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์อื่น ๆ ที่จะให้ก้าวหน้าโลก ถ้าจะขาดก็คงจะขาดหลักสูตรในลักษณะนี้อยู่บ้าง

- ที่ขาดก็เพราะเราไม่พร้อมทางด้านบุคลากรหรือยังไม่มีควมจำเป็น
- ที่ขาดมาจากสาเหตุ ๒ ประการ คือ
  ๑. เรายังไม่มีผู้รู้ผู้เล่นพอที่จะมาบุกเบิกสร้างหลักสูตรและเปิดสอน
  ๒. เราอาจจะยังมองความสำคัญและความจำเป็นที่สังคมไทยอาจจะมีในเรื่องเหล่านี้ได้ไม่ชัดเจนเลย อาจทำให้ล่าช้าไปบ้าง
- ถ้ามองในเชิงคุณภาพ หลักสูตรปริญญาตรีไม่ว่าใครจะเปิดสอนในประเทศไทย มันมีมาตรฐานร่วมซึ่งประกันคุณภาพของหลักสูตร ประกัน

คุณภาพหลักสูตรในที่นี้ หมายถึง ประกันในเรื่องปริมาณของเนื้อหาสาระที่บรรจุไว้ในหลักสูตร เพราะมีมาตรฐานกลางของหลักสูตรปริญญาตรีที่ทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนดไว้ และสถาบันอุดมศึกษาไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือเอกชนก็ต้องพัฒนาหลักสูตรให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนด เพราะฉะนั้นในเชิงคุณภาพของหลักสูตรในแง่เนื้อหาสาระที่บรรจุไว้ในหลักสูตรโดยระดับของวิชาและโดยเนื้อหาเชิงปริมาณก็ต้องถือว่าได้มาตรฐานขั้นต่ำตามที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนดทุกหลักสูตรในเรื่องคุณภาพของหลักสูตรคงจะมองเพียงแค่นี้ไม่ได้ เพราะสิ่งที่บรรจุในเอกสารหลักสูตรไม่ว่าจะเป็นลักษณะวิชา ขอบเขตเนื้อหาวิชาคุณภาพจะเกิดหรือไม่เกิดอยู่ที่การนำหลักสูตรไปใช้ คือ การจัดการเรียนการสอนว่าสามารถที่จะสอนให้ได้เต็มตามหลักสูตรหรือไม่ เพราะฉะนั้นในแง่คุณภาพของหลักสูตรระดับปริญญาตรีจะมองตัวหนังสือที่ปรากฏในหลักสูตรก็คงจะพูดได้ว่ามีคุณภาพมาตรฐาน แต่ถ้าจะวัดคุณภาพกัน

จริง ๆ ก็คงจะวัดกัน ในแง่ความรู้ที่ เกิดในตัวบัณฑิต อันเนื่องมาจากกระบวนการเรียนการสอนเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรหรือไม่ อันนี้คือปัญหาที่จะต้องวัดและประเมินกันด้วย ถ้า มองในแง่นี้ก็มีความรู้สึกที่เราน่าจะ นำหลักสูตรไปใช้และจัดการเรียนการสอนให้คุณภาพของบัณฑิตปริญญาตรี ดีขึ้นกว่าในปัจจุบันได้อีกมาก

หลักสูตร บัณฑิตศึกษาระดับนี้ โดยปริมาณของหลักสูตรที่เปิดสอน ถึงแม้จะคว่ำมากขึ้น เพราะมีสถาบัน ทั้งของรัฐและเอกชนที่เปิด แต่ถ้าดู ตามสาขาวิชาที่เปิดก็ยังจำกัด ไม่ครอบคลุมเท่าปริญญาตรี ยิ่งเป็นหลักสูตร ปริญญาเอกแล้วยิ่งมีน้อย แม้แต่ มหาวิทยาลัยเก่าแก่เช่นจุฬา ฯ ก็เปิด ได้ไม่ครบทุกวิชา เพราะฉะนั้นโดย ปริมาณแล้วหลักสูตรระดับบัณฑิต ศึกษายังมีปริมาณน้อย โดยเฉพาะ หลักสูตรปริญญาเอกยิ่งน้อย จึงต้อง พึ่งต่างประเทศมาก

ถ้ามาดูในแง่คุณภาพก็มีมาตรฐานกลางที่ทบวงกำหนดไว้ ถ้าจะดู ตามเอกสารหลักสูตร ในเชิงหน่วยกิต เนื้อหาสาระ ก็พูดได้ว่ามีมาตรฐาน

และคุณภาพเทียบเคียงกันได้กับหลักสูตรของต่างประเทศที่เจริญแล้ว ส่วนคุณภาพของบัณฑิตที่เกิดจากกระบวนการเรียนการสอนคือกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ก็เหมือนกัน คือเรา อาจจะทำให้ขึ้นพื้นฐานแต่จริง ๆ แล้ว น่าจะทำให้มีคุณภาพดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ปัจจุบัน

๑ ในเชิงความสอดคล้องหลักสูตร ท่าน คิดว่าสภาพความต้องการของสังคม ไทยเป็นอย่างไรและสภาพหลักสูตร เป็นอย่างไรทั้งที่เปิดอยู่และจะเปิดใน อนาคต

- ในแง่ความสอดคล้องของหลักสูตรกับ สภาพความต้องการของสังคมก็ต้อง มองทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ในแง่ปริมาณก็ต้องมองว่าประเทศไทย พึ่งตนเองทางวิชาการได้มากน้อยแค่ไหน ถ้าพึ่งตนเองได้เต็มที่ก็แสดงว่า เราสามารถจะผลิตบัณฑิตและพัฒนา บัณฑิตออกไปสนองความต้องการทาง ด้านกำลังคนได้ครบถ้วน นั่นคือ ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรกับ ความต้องการในเชิงปริมาณยังมีขาด อีกมาก เพราะกำลังคนที่ผลิตจาก หลักสูตรบางหลักสูตรก็มีเกินจนเป็น

ปัญหาเรื่องบัณฑิตว่างงาน เช่น ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ แต่ก็มี การขาดแคลนในบางสาขาวิชา โดยมีทั้งที่ยังไม่ได้ผลิตและผลิตไม่พอ เช่น ขาดแคลนแพทย์ ขาดนักเทคโนโลยีบางสาขา เมื่อเกิดวิกฤตการณ์น้ำมันเราก็เริ่มรู้สึกตัวเรื่องเทคโนโลยีทางการพลังงานว่าน่าจะมีการผลิตบัณฑิตด้านนี้ให้มากขึ้น หรือเริ่มมีความรู้สึกว่าในเรื่องวิศวกรรมพันธุศาสตร์เป็นเรื่องสำคัญมากที่เรา ยังไม่ได้เปิดสอน ดังนั้นส่วนขาดก็มี ส่วนเกินก็มี เพราะฉะนั้น ความสอดคล้องเชิงปริมาณนั้นส่วนเกินก็เป็นปัญหา แต่ส่วนขาดยังเป็นปัญหามากขึ้น เพราะถ้าจะมองความสอดคล้องของหลักสูตรกับสังคมนั้น เราสามารถพึ่งตนเองทางวิชาการได้มากน้อยแค่ไหน นั่นคือการดูความสอดคล้องในแง่ปริมาณ ถ้ามองความสอดคล้องในแง่คุณภาพก็ดูว่าคนมีคุณภาพตามความต้องการของผู้ที่ใช้หรือไม่ ในแง่นี้มีเสียงพูดกันมากคือความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการกับการผลิตยังไม่สัมพันธ์กับความ ต้องการด้านการใช้เคยมีเสียงพูดว่ามีทฤษฎีไม่มีปฏิบัติ เรียนแล้วออก

ไปใช้ประโยชน์ไม่ได้ ผลิตออกไปแล้วใช้งานไม่ได้ ซึ่งเป็นปัญหาด้านคุณภาพของผลผลิตของหลักสูตรคือตัวบัณฑิต และยังมี การพูดกันอีกว่าไม่สนองต่อความต้องการของสังคม ในแง่คุณภาพของบัณฑิตที่ออกไปทำงานตามสภาพสังคมไทย ปัญหาที่พูดกันมากกว่าปัญหาอื่นโดยมองว่าหลักสูตรที่เปิดสอนนั้นเรามากไปลอกเลียนจากตะวันตกหรือบางหลักสูตรไปแปลมาทั้งหมด เช่น ถ้าจะสอนการบริหารการศึกษาแล้วไปลอกเลียนแบบของสหรัฐฯ มาเกือบจะใช้ไม่ได้เลย เพราะระบบการเมืองการปกครอง โครงสร้างของการบริหารการศึกษาก็คนละอย่าง ถ้าการบริหารการศึกษาของสหรัฐฯ โดยเฉพาะในเรื่องที่ว่าด้วยระบบจะนำมาใช้กับเราไม่ได้เลย เพราะฉะนั้นความสอดคล้องในเชิงคุณภาพยังมีปัญหาอยู่ และมีหลักสูตรไม่น้อยที่เชิงวิชาการดูมีคุณภาพได้มาตรฐาน เพราะไปลอกเลียนแบบเอาเนื้อหาสาระของหลักสูตรของมหาวิทยาลัยตะวันตกมา บางคนไปเรียนเมืองนอกก็ไปเอากลับมาใช้สอน เรายังไม่ได้วิเคราะห์ความต้องการของ

สังคมไทย ยังไม่ได้วิเคราะห์การใช้บัณฑิตในสังคมไทย ผมเคยได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ใช้บัณฑิตในวงการธุรกิจ เขาบอกว่ามี ๒ เรื่อง ที่เขารู้สึกว่ายังไม่พอใจ คือ (๑) ความรู้ที่บรรจุไว้ในหลักสูตร บางที่ไม่ตรงกับที่ต้องการเอามาใช้ (๒) คุณลักษณะของบัณฑิต ในวงการธุรกิจเขาบอกว่าเขาต้องการคนที่ซื่อสัตย์ คนที่สู้งานมาก หรือต้องการผู้ที่เก่งภาษาอังกฤษมากแต่หลักสูตรก็ไม่ได้เน้น ซึ่งเป็นปัญหาในเชิงความสอดคล้อง (Mismatch)

- ๑) สภาพปัญหาในการบริหารหลักสูตรในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ อาจารย์จะกรุณายกประเด็นเท่าที่เขามีประสบการณ์ก็ดี หรือเคยมีใครเก็บรวบรวมมา
- สภาพปัญหาในการบริหารหลักสูตรในสถาบันอุดมศึกษาที่สำคัญ ๆ ก็มีอยู่ ๔ เรื่อง เรื่องหนึ่งคือถ้าจะวิเคราะห์ดูหลักสูตรที่พัฒนากันขึ้นไม่ได้เบ็ดเสร็จอยู่ในสถาบันนั้น ๆ ก็ต้องเสนอไปให้ทบวงมหาวิทยาลัยพิจารณา ยิ่งหลักสูตรระดับสูงคือระดับปริญญาโท และปริญญาเอกต้องตั้งผู้ทรงคุณวุฒิ

จากที่อื่นมาพิจารณา ดังนั้นจึงเกิดปัญหาการขาดความคิดริเริ่มในตัวหลักสูตรให้แตกต่างไปจากที่เคยชินเคยใช้ เพราะว่าผู้ที่พิจารณาก็มักจะใช้กรอบของการพิจารณาตามกรอบที่เคยชินเคยใช้ เรื่องนี้มหาวิทยาลัยเอกชนบ่นมาก บอกว่าอยากจะทำหลักสูตรที่แปลกแต่พอมานไปให้กรรมการตรวจ มักจะถูกขอให้แก้กลับมาเป็นรูปแบบเดิม จึงทำให้ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในเรื่องของหลักสูตร เรื่องที่สองบางทีก็มีการพัฒนาหลักสูตรโดยบรรจุเนื้อหาสาระเต็มที่ แต่พอนำมาใช้สอนจริง ๆ ก็ทำตามนั้นไม่ได้ เรื่องที่สาม เมื่อหลักสูตรอนุมัติแล้ว การขอเปลี่ยนแปลงแก้ไขต้องใช้เวลานาน ทำให้หลักสูตรขาดความทันสมัย เพราะการแก้ไขที่กระทบโครงสร้างต้องส่งขึ้นไปถึงทบวงมหาวิทยาลัย เพราะไม่ได้สิ้นสุดที่มหาวิทยาลัยแต่ไปสิ้นสุดที่ทบวงมหาวิทยาลัย เรื่องที่สี่ในระบบการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยทั่วไป คือ การมอบวิชาให้อาจารย์แต่ละท่านหลักของแต่ละมหาวิทยาลัยก็คือความเป็นอิสระและเสรีภาพทางวิชาการ

เมื่อมอบหมายไปแล้วจะสอนอย่างไร สอนอะไร เกือบแต่จะท้องไม่ได้เลย เมื่อเอาวิชากระจายไปแล้วก็ไม่สามารถติดตามได้ว่า ได้มีการเรียนการสอน สัมพันธ์กับหลักสูตรหรือไม่ อันนี้ทำให้การควบคุมดูแลเรื่องคุณภาพเป็นไปได้ยาก ถ้าผู้นำหลักสูตรไปใช้ คือ ได้อาจารย์ที่มีคุณวุฒิ เอาใจใส่ เอาใจจริงเอาใจ รับผิดชอบ สอนตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรก็ดีไป แต่ถ้าไม่ได้เอาจารย์แบบนี้จะคุมไม่ได้ ทำให้การบริหารหลักสูตรที่ตี้นอกจากผลิตหลักสูตรที่ดีแล้ว นำไปใช้ดีแล้ว ต้องสามารถประเมินผลได้คืออีกตัวว่าเกิดผลตรงตามหลักสูตรหรือไม่ มีเนื้อหาครอบคลุมหรือไม่ การประเมินการสอนของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยก็ทำไม่ได้ น้อยแห่งที่ทำได้ถึงทำได้ก็ลำบากใจ

- ๑ จากปัญหาประเด็นแรกที่เราตีกรอบไว้ ทำให้เกิดปัญหาการลอกเลียนแบบ หรือถ้าอยากให้เห็นก็ยึดตามกรอบของเขาหรือไม่
- มี และพูดกันว่าถ้าทำให้ดีและผิดไปจากแบบแล้ว และ โคนให้กลับมาทำตามแนวเดิมในที่สุกก็พูดว่าจะทำไป

ทำไม สู้ทำตามแบบที่กำหนดไว้ดีกว่า ซึ่งทำให้จำกัดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และไม่ได้หลักสูตรที่ดีที่เหมาะสมกับสังคมไทย

๑) แนวทางแก้ไขพอจะมีบ้างหรือไม่

- แนวทางแก้ไขคงจะต้องมาพิจารณา ระบบการพัฒนาหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้การประเมินผลติดตามผลการใช้หลักสูตร ถ้าจะให้หลักสูตรสอดคล้องตอบสนองต่อสังคมไทยและได้มาตรฐานด้วย ในเบื้องต้นที่สุกการพัฒนาหลักสูตรน่าจะมีการวิเคราะห์ความต้องการของสังคมไทยให้ชัด และวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายที่หลักสูตรนั้น ๆ มุ่งที่จะเปิดสอน แล้วพัฒนาหลักสูตรขึ้นโดยอาศัยผลวิเคราะห์ เพราะเรื่องของการวิชาการและวิชาชีพนั้น ผู้รู้ผู้เล่นเขาอยู่แล้วว่าเนื้อหาสาระควรเป็นระดับไหน ปริมาณสักเท่าไรหรือถึงจะทำให้หลักสูตรได้มาตรฐาน แต่ที่จะให้สนองตอบต้องวิเคราะห์ก่อน เพราะสังคมไทยไม่ใช่สังคมอังกฤษ ไม่ใช่สังคมอเมริกา ที่จะเอาหลักสูตรของเขามาแล้วใช้ได้ เรื่องมาตรฐานและการตอบสนองต่อสังคมไทย ถูกกลุ่มเป้าหมาย ผู้ใช้

คุณผลผลิตประกอบถึงจะพัฒนาหลักสูตรขั้นได้ ในการพัฒนาหลักสูตรผมคิดว่าวิธีที่จะทำให้หลักสูตรได้มาตรฐานและได้การสนองตอบ ไม่มีวิธีใดที่ดีไปกว่าให้ผู้ที่เข้าร่วมพัฒนาหลักสูตรมาจากฝ่ายต่าง ๆ ทั้งฝ่ายวิชาการและฝ่ายที่จะใช้ผลผลิตของหลักสูตร ตัวอย่างเช่น ถ้าผมจะพัฒนาหลักสูตรการเงินและการธนาคาร ผมจะต้องมีนักวิชาการด้านการเงินและการธนาคาร และผมจะเลือกบุคคลที่เป็นนักวิชาการด้วย มีประสบการณ์ด้วยและกำลังดำเนินธุรกิจทางด้านการเงินการธนาคารเข้ามาร่วม ถ้าทำอย่างนี้ตั้งแต่แรกให้เข้ามาร่วมพัฒนาหลักสูตรด้วยจะได้หลักสูตรที่ดี ดังนั้นขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรถ้าเราสามารถจัดสรรคนฝ่ายต่าง ๆ มาร่วมกันทำจะช่วยให้หลักสูตรได้ตามที่ต้องการ เมื่อได้หลักสูตรตามที่ต้องการแล้วผู้สอนเป็นกุญแจสำคัญ ถ้าผู้สอนเองมีแต่ทฤษฎีไม่มีประสบการณ์ ก็ต้องหาคนที่มีความรู้ประสบการณ์มาเสริมในบางชั่วโมง หรือบางครั้ง หรือจัดเป็นการสอนเป็นทีม (Team Teaching) หรือทำแบบที่ต่างประเทศกำลังนิยมคือทำ

แบบ sandwich course โดยให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์ภาคปฏิบัติในสถานการณ์ที่เป็นจริงสลับกับการเรียนภาคทฤษฎีบูรณาการเข้าไปไว้ในหลักสูตรและการสอน เรื่องการติดตามประเมินผลหลักสูตรจะต้องทำอย่างต่อเนื่อง คือประเมินทั้งกระบวนการในขณะจัดการเรียนการสอน และประเมินผลผลิต ต้องทำครบวงจร ที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่งของแนวทางแก้ปัญหาคือความพร้อมถ้าไม่พร้อมแล้วไปทำเข้าจะกระท่อนกระแท่นที่สุดความพร้อมที่สำคัญที่สุดคืออาจารย์จะต้องพร้อมทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพและความพร้อมในเรื่องปัจจัยส่งเสริมคุณภาพ เช่น ห้องสมุดและอุปกรณ์การศึกษา เรื่องนี้เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ทำให้การพัฒนาหลักสูตรในบ้านเราตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นมาจะมีปัญหา เพราะเราไม่ได้รอให้พร้อมจริงๆ ก่อนแล้วค่อยทำ เราคิดว่าเมื่อทำไปแล้ววันหนึ่งจะพร้อมเอง แล้วก็เคยตัว ก็เลยไม่เคยพร้อมสักที

- ◎ การประเมินผลและการติดตามผลการศึกษา นอกจากสถานศึกษานั้นจะรับผิดชอบเองแล้ว ถ้าจะมีหน่วยงาน

กลางเป็นผู้ประเมินอาจารย์คิดว่าเป็นอย่างไร

- ในเรื่องของการประเมินผลหลักสูตรและการสอนนั้นแต่ละแห่งจะต้องทำเอง และจะต้องทำอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ หน่วยงานภายนอกถ้าจะทำก็คงจะเป็นระบบการรับรองวิทยฐานะหรือเรียกว่า accreditation ซึ่งในระบบนี้ก็จะมีคุณลักษณะรวม ๆ เพราะไม่สามารถติดตามคุณในระดับปฏิบัติการได้ ดังนั้นถ้าสถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถเสริมสร้างขีดความสามารถในเรื่องนี้ไว้ในสถาบันของตัวเองจะดีที่สุด ยิ่งในระดับมหาวิทยาลัยแล้วน่าจะสามารถทำที่จะทำได้ด้วยตัวเองมากกว่าที่จะพึ่งหน่วยงานภายนอก หน่วยงานภายนอกอาจจะช่วยได้ในบางเรื่อง เช่น คุณภาพการได้งาน ติดตามผลบัณฑิตในบางลักษณะ แต่การประเมินกระบวนการเรียนการสอนแล้วทำให้ไม่ได้ จะต้องเป็นเรื่องที่แต่ละแห่งทำเองและถ้าให้หน่วยงานนอกมาทำจะเกิดปัญหาการทำให้เกิดความไม่คล่องตัว ซึ่งก็จะเหมือนการพิจารณาหลักสูตร

- แนวโน้มของหลักสูตรอุดมศึกษาข้างหน้า จะมีหลักสูตรใดที่จะได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นหรือลดความนิยมลง
- แนวโน้มของหลักสูตรคงจะเห็นชัดว่าหลักสูตรในหลายสาขาวิชาที่เปิดซ้ำซ้อนกันจนกระทั่งเกิดบัณฑิตล้นงาน ถึงมหาวิทยาลัยไม่ทำอะไร ผู้เรียนก็จะปรับตัวเองโดยไม่เลือกเรียนวิชาที่จบไปแล้วจะหางานไม่ได้ กลไกตลาดได้เข้ามามีส่วนช่วยในการตัดสินใจว่าจะเลือกเรียนอะไรไม่เรียนอะไรมาก นิสิตนักศึกษาจะปรับตัวได้เร็วกว่าอาจารย์ อาจารย์ในมหาวิทยาลัยปรับตัวไม่ค่อยได้เคยสอนอะไรพอจะเปลี่ยนไปสอนอย่างอื่นก็ทำไม่ได้ เพราะฉะนั้นหลักสูตรที่เปิดซ้ำซ้อนมากจนมีภาวะการว่างงานของบัณฑิตจะลดความสำคัญลง หรือแม้กระทั่งบางสาขาอาจจะต้องปิด ในขณะเดียวกันก็จะมีพัฒนาการ ๒ เรื่องเกิดขึ้นในอนาคตคือ สาขาวิชาใหม่ที่มากับวิทยาการก้าวหน้า มากับความต้องการของสังคม อันนี้ยากที่จะให้สถาบันแต่ละแห่งไหวตัวแล้วมองไปข้างหน้าที่จะมองเห็นสิ่งเหล่านี้ เช่น ๔-๕ ปีก่อนไม่เคยมีใครพูดถึงการ

จัดการงานก่อสร้าง (construction management) เมื่อทางมหาวิทยาลัย สุขุทัย ฯ เปิดสอนสาขานี้ก็พบว่าคน เรียนมากเพราะตรงความต้องการ ถ้า มีการวิเคราะห์ให้ดีกว่ามีช่องทางการเปิด สาขาวิชาใหม่ ถ้ามีการวิเคราะห์ต้นทุนใต้อาชีพหรือพัฒนาการของวิชาต่างๆ ที่เริ่มแตกสาขาและต้องการความรู้เพิ่มขึ้น ส่วนเรื่องที่สองคือปริญญาโท และปริญญาเอกยังเปิดอยู่น้อยและคง ยังมีความต้องการจะเรียนมาก จึงมี แนวโน้มที่จะขยายได้อีก จึงคิดว่าทาง มหาวิทยาลัยปีตคงหันมาเปิดสอน ระดับบัณฑิตศึกษากันมากขึ้น แล้ว ก็คงจะไม่ขยายหลักสูตรในระดับ ปริญญาตรี ยกเว้นสาขาใหม่ สาขา ที่ขาดแคลน สาขาที่มีความต้องการ และความจำเป็นในอนาคต

ในส่วนของมหาวิทยาลัยเปิด เนื่องจากมหาวิทยาลัยเปิดตอบสนอง ความต้องการของสังคม ไม่ใช่เป็น การตอบสนองเรื่องกำลังคนแต่เพียง อย่างเดียว มหาวิทยาลัยเปิดเน้นการ เปิดโอกาส เพื่อสร้างความเสมอภาค ให้เรียนตามความสนใจ การเปิดสอน

หลักสูตรต่าง ๆ ก็คงจะเปิดในสาขา วิชาที่เอื้อต่อการจัดระบบเปิด คือ

๑. ไม่เป็นศาสตร์บริสุทธิ์ เช่น วิทยาศาสตร์ที่จะต้องมีห้องปฏิบัติการ คงจะไปเน้นทางด้านวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ทางด้านเทคโนโลยี ซึ่งไม่จำเป็นต้องเน้นการฝึกปฏิบัติ และการทดลองมากนัก เช่นจะไม่มุ่งผลิตนักคอมพิวเตอร์ แต่จะมุ่งให้ความรู้ด้านคอมพิวเตอร์สำหรับผู้บริหาร คอมพิวเตอร์สำหรับครู คอมพิวเตอร์สำหรับนักบัญชี และ ฯลฯ มหาวิทยาลัยเปิดแบบ มสธ. ยึด หลักสูตรแนว carrier education มากกว่าเกาะศาสตร์ที่เป็น discipline คว้าสังคมไทยต้องการอะไร มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพการทำงาน เช่น ถ้าดูว่าวันหนึ่งครูทุกคนต้องจบปริญญาตรีก็เปิดสอนให้ครูมีวิทยฐานะระดับ ปริญญาตรีหรือวันหนึ่งพยาบาลทุกคนต้องจบปริญญาตรีก็เปิดสอนให้พยาบาลมีวิทยฐานะตาม มาตรฐานวิชาชีพคือปริญญาตรี ลักษณะของหลักสูตรแนวนี้ เป็น

หลักสูตรเพื่อพัฒนาวิชาชีพ (career Development) ดังนั้นมหาวิทยาลัยเปิดจะมุ่งหลักสูตรแนววิชาชีพมากกว่าหลักสูตรแนววิชาการและคงมีการเปิดสอนระดับปริญญาโทบางสาขาวิชาที่มีความต้องการสูงและมหาวิทยาลัยเปิดมีความพร้อมที่จะทำจริง ๆ สำหรับมหาวิทยาลัยเอกชนจะอยู่รอดได้ถ้าคนนิยมเรียน ดังนั้นเขาจะดูเรื่องตลาดอยู่มากกว่าสาขาใดที่ตลาดต้องการก็จะเปิดสอนในสาขานั้น

๑) ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเรื่องหลักสูตรอุดมศึกษา

- เรื่องของหลักสูตรอุดมศึกษาในปัจจุบันเท่าที่ทำอยู่ยังมีตวัวิชาการอยู่มาก ดังนั้นหลักสูตรที่ยึดสหวิทยาการ (multi-disciplinary) จึงมีน้อยทั้งที่ในโลกปัจจุบันต้องการสหวิทยาการมากกว่าแต่ก่อนมาก เพราะปัญหาหลายปัญหาในสังคมไม่อาจแก้ได้ด้วยสาขาวิชาใดสาขาหนึ่งเพียงสาขาเดียว เราต้องผสมผสานความรู้หลายด้าน ผมอยากเห็นการพัฒนา

หลักสูตรเชิงสหวิทยาการมากขึ้น ในเมืองไทยการพัฒนาทำได้ยากเพราะโครงสร้างของมหาวิทยาลัยยังเป็นโครงสร้างที่สกดักันมากกว่าส่งเสริมพัฒนาการของหลักสูตรแนวนี้ เพราะไปจำกัดด้วยภาควิชา คณะวิชา การร่วมมือระหว่างภาควิชาทำได้ยากและยังยากขึ้นไปอีกในระดับคณะวิชา จึงทำให้บางหลักสูตรยังทำไม่ได้ ตัวอย่างในจุฬา ฯ หลักสูตรอุดมศึกษาของสาขาการอุดมศึกษา เช่น หลักสูตรที่เน้นการสอนระดับอุดมศึกษาถ้าจะให้หลักสูตรตอบสนองความต้องการจริง ๆ ก็ต้องพิจารณาว่าผู้ที่จะสอนระดับปริญญาตรีจะต้องมีเนื้อหาวิชาลึก คือมีความรู้ทางวิชาการไม่ต่ำกว่าปริญญาโท ถ้าภาควิชาอุดมศึกษาจะผลิตอาจารย์มหาวิทยาลัยเพื่อไปสอนระดับปริญญาตรีก็ต้องมีหลักสูตรที่ประกอบด้วยเนื้อหาวิชาระดับปริญญาโท และเนื้อหาวิชาเกี่ยวกับด้านการสอนคือวิชาครูเพื่อให้รู้วิธีสอน แต่ขณะนี้ทำไม่ได้เพราะถ้าทำอย่างนั้นอาจจะต้องไปเรียนวิชาเนื้อหาเกี่ยวกับคณะวิทยาศาสตร์หรือคณะที่สอนเนื้อหาวิชา แล้วไปเรียนวิชา

การศึกษากับภาควิชาอุดมศึกษา หรือ อาจจะต้องรับผู้ที่จบปริญญาโทแล้ว มาเรียนทางการศึกษาอีก ๑ ปี จะทำ อย่างนี้ ได้ต้องมีความร่วมมือระหว่าง ภาควิชาและข้ามคณะวิชาจึงเป็น ปัญหาว่าหลักสูตรเชิงสหวิทยาการที่มี องค์ประกอบของหลักสูตรข้ามภาค ข้ามคณะ จะทำได้ยากเพราะโครงสร้าง

ของมหาวิทยาลัยไม่เอื้อโครงสร้างทาง วิชาการเป็น โครงสร้างที่ก่อให้เกิด ปัญหาของการร่วมมือประสานงาน ข้ามภาค ข้ามคณะ ดังนั้น หลักสูตร สหวิทยาการที่พูดถึงจึงไม่ค่อยเกิด เพราะพัฒนายากและทำให้เกิดผลได้ ยาก